

Олександр Мушта

Кам'янська Покровська парафія Православної церкви України на Черкащині: сторінки історії нового часу

Коротко висвітлено історію виникнення Покровської парафії УАПЦ у першій чверті ХХ ст., подано її подальший розвиток та відродження, детально охарактеризовано діяльність Покровської релігійної громади УПЦ КП (нині – ПЦУ) з початку 2000-х рр. і до наших днів, досліджено внесок священників парафії у її становлення та загальну діяльність.

Ключові слова: Кам'янка, Покровська парафія, РПЦ, православ'я, УАПЦ, релігійна громада, храм Покрови Пресвятої Богородиці, о. Петро (Скіцка), ПЦУ

На тлі визначної події сучасної української історії – утворення автокефальної помісної Православної церкви України (ПЦУ) – значно актуалізується регіональна хронологія становлення її базових осередків. Як ми знаємо, основним “осередям” нової церкви стали парафії Української православної церкви Київського патріархату (УПЦ КП) та Української автокефальної православної церкви (УАПЦ). Проте, заснування та функціонування цих православних релігійних конфесій на початку 1990-х рр. відбувалось у складних умовах, що пояснювалось як значними соціально-економічними негараздами в Україні, так і безпосереднім тиском нинішньої країни-окупанта Російської Федерації та її структурного підрозділу – Російської православної церкви (РПЦ).

З огляду на таку ситуацію, історія утворення національних релігійних конфесій, у тому числі й на місцях, вимагає прискіпливого аналізу дослідників заради розуміння цінності появи незалежної православної церковної організації та, відповідно, важливості суспільно-політичних передумов, що цьому посприяли. Дана стаття якраз і покликана розкрити вищеназвані тенденції на прикладі історії однієї із національних православних релігійних громад у м. Кам'янка (Черкаська обл.).

Детальну хронологію подій новітньої історії Покровської православної релігійної громади ПЦУ дослідники ще не висвітлювали. У окремих публікаціях та репортажах місцевої преси зустрічаються лише фрагментарно згадки про ту чи іншу сторінку становлення української православної парафії часів Незалежності. В цьому контексті слід виділити статтю О. В. Ветрова “Храм Покрови Пресвятої Богородиці: як все починалося” [1]. Автор детально зупиняється на історії виникнення Покровської парафії у першій чверті ХХ ст., однак хронологію подій часів Незалежності наводить лише частково. Тому фактаж із представленого дослідження використовувався у даній роботі фрагментарно, тим паче, що власне першоджерела, які опрацьовувались при створенні обох робіт (описаної і нижчеподаної), співпадають.

Окремої уваги заслуговує джерельна база. Коротку історію розвитку Покровської православної громади ще як релігійного центру УАПЦ 1920-х рр. подає священник Микола Кузьменко у своїх спогадах, які зберігаються в Державному архіві Черкаської області [2]. Ця духовна особа також частково описує релігійне життя Кам'янського краю ще давніших часів – ХVІІІ–ХІХ ст.

Основою ж формування цього дослідження стали спогади безпосередніх учасників та діячів національного церковного руху. Зокрема дуже багато інформації про заснування та стартовий час діяльності Покровської громади ПЦУ надала Олександра Решетняк – матінка Святомиколаївського храму у Кам’янці [3]. Олександра Григорівна на зорі Незалежності України долучилася до українського церковного руху і після смерті чоловіка – о. Олексія (Решетняка) – ініціювала перехід Святомиколаївської парафії до лав УПЦ КП. Однак через тиск вищого духовенства та парафіян РПЦ свій задум у життя їй втілити не вдалось. Тому, коли в Кам’янці заснували Покровську парафію УПЦ КП вона активно долучилася до її всебічної розбудови.

Також багато відомостей про нинішнє становище Покровської парафії, зведення храму, загальну релігійну ситуацію та її особливості у містечку надав теперішній очільник цієї релігійної громади о. Петро (Скіцка) [4]. Саме його інтенсивна діяльність, комунікабельність та щире духовне покликання багато в чому забезпечило збільшення кількості парафіян та інтенсивний розвиток українського національного православного церковного руху краю загалом.

Доповнили, узагальнили та збагатили дослідження різними цікавими матеріалами спогади кам’янчан – безпосередніх учасників національного церковного руху в місті [5–9].

Мета статті – висвітлити новітній період історії Кам’янської Покровської парафії (Черкащина) Православної церкви України.

Один із духовних символів сучасної Кам’янки – Покровська парафія Православної церкви України – нараховує кілька сотень років своєї історії. Очевидно, що православний храм постав тут ще за часів козацької доби, у другій половині XVII ст. Згодом церква функціонувала в період польської окупації кінця XVII – XVIII ст. [2, арк. 6]. Після Другого поділу Польщі 1793 р. та захоплення Правобережної України Російською імперією Покровська парафія офіційно злилася з РПЦ. В такому становищі вона перебувала більше 100 років [10].

Ситуацію кардинально змінили події Української революції 1917–1921 рр. Під впливом державотворчих процесів у 1921 р. була проголошена національна церковна організація – УАПЦ, до якої долучилася і Покровська парафія. Більше того, нетривалий період – середина 1921 – початок 1922 рр. – церковна громада у Кам’янці була єпархіальним центром Кременчуцької губернії єпископа Івана Павловського. Однак у лютому 1922 р. храм згорів, відповідно, богослужіння перенесли у сусідню сільську хатинку, а центр єпархії “переїхав” до Черкас. В таких умов парафія існувала майже 10 років [2, арк. 6]. У 1930 р., через посилення офіційно пануючої в СРСР антирелігійної політики, зігнані під тиском радянських спецслужб вищі ієрархи і священники на церковному соборі офіційно проголосили про саморозпуск УАПЦ. Відтоді всі її парафії, зокрема й Покровська, перестали функціонувати. Так тривало майже 60 років [11, с. 226].

Релігійне життя в цілому та український національний церковний рух відновилися під впливом лібералізації суспільно-політичного життя та гуманітарної політики в СРСР, викликаних офіційно проголошеним курсом “Перебудови”, ініційоване генеральним секретарем ЦК КПРС Михайлом Горбачовим. Так, у 1989 р., за погодженням із владою, офіційно відродилась заборонена раніше УАПЦ. Згодом по всій Україні поставали її парафії [10].

Іл. 1. Отець Роман (Піхур, в центрі) під час богослужіння у Кам'янці, 04.07.2008 р. Фото Л. Скицьки

сюди керівник Черкаської та Кіровоградської єпархій УАПЦ архієпископ Яків (Панчук). Згодом, після клопотання у місцевих органах влади, у приміщенні колишнього дитячого садочка “Жовтень” була виділена кімната для проведення богослужіння (іл. 2). Саме тут о. Роман проводив церковні обряди [1]. Але перший настоятель відродженої Покровської парафії протримався тут лише півтора місяці, очоливши згодом церковну парафію УАПЦ у с. Тимошівці, де він пробув аж до 2018 р. Відповідно, наприкінці 2001 р. на Покровській парафії у Кам'янці його замінив новий настоятель – о. Володимир (Бернадський) [3].

Новий священник, для швидкого й гармонійного освоєння тут, почав шукати надійних і відданих церковній справі людей. Зважаючи на такі обставини, йому порекомендували звернутись до матінки Олександри. Вдова покійного настоятеля Святомиколаївської парафії РПЦ у Кам'янці, Олександра Решетняк, була активною прихильницею українського національного церковного руху, ставши однією з ініціаторів переходу рідної для неї громади з РПЦ до Української православної церкви Київського патріархату (УПЦ КП) навесні 1993 р. Однак, на жаль, через фізичний та ідеологічний тиск місцевих очільників та прихильників РПЦ цю ідею втілити у життя не вдалося. Після

Іл. 2. Проведення святкового богослужіння у день Покрови Пресвятої Богородиці 14.10.2003 р. Фото О. Нестерчука

Черга до Кам'янської Покровської церковної громади дійшла аж на навесні 2001 р., уже за часів Незалежної України. Завдяки місцевим активістам національно-державного руху в містечку була офіційно зареєстрована відновлена Покровська парафія УАПЦ. Установчі збори, які відбулися 4 травня 2001 р., проходили вже за участі священника о. Романа (Піхура) (іл. 1), котрого направив

такої невдачі та різного роду наклепів на неї з боку представників РПЦ Олександра Решетняк була змушена покинути свою парафію, де вона разом з чоловіком – о. Олексієм – за надскладних умов кінця 1980-х – початку 1990-х рр. відбудували храм Миколи Чудотворця. Проте її прихильність ідеї національної церковної організації стала відомою широкому

загалу, що і вивело на неї настоятеля Кам'янської Покровської парафії о. Володимира (Бернадського) на початку 2000-х рр.

На новому місці служби у В. Бернадського бракувало предметів церковної утварі для проведення православно-церковних обрядів, які матінка Олександра радо повіддавала. Цих предметів культу, завдяки о. Олексію, в неї було вдосталь. Відповідно, було забезпечено й необхідне церковне обладнання [3].

На фоні таких обставин та й взагалі по-людськи у настоятеля Покровської парафії, його дружини Галини склалися дуже теплі стосунки із матінкою Олександрою. Вони часто зустрічалися, і матінка їм надалі у всьому сприяла та допомагала. Усі ці обставини посприяли ще одній важливій події.

У 1997 р. церковна парафія с. Михайлівки Кам'янського району першою офіційно долучилась до лав УПЦ КП. В цей же період у Кам'янці (Покровська парафія), а згодом і у сусідньому с. Тимошівці постали дві парафії УАПЦ. Зважаючи на таку ситуацію, розуміючи, що канонічних розбіжностей між УАПЦ та УПЦ КП немає, оскільки вони обоє сповідують національну церковну ідеологію, настоятель Михайлівської парафії о. Олександр (Нідзельський) на зустрічі з священниками УАПЦ у Кам'янці на початку 2000-х рр. висунув ідею щодо об'єднання всіх українських парафій під омофором Черкаської єпархії УПЦ КП [5]. Ця теза набувала ще більшої актуальності у зв'язку з тиском та наклепами з боку РПЦ, що, природно, змушувало до координації зусиль. Настоятель Кам'янської Покровської парафії о. Володимир схвально оцінив цю ідею і звернувся за порадою до матінки Олександри. Вона, звісно, пристала на цю ідею, пообіцявши всіляко посприяти втіленню цього задуму, використовуючи всі можливості. Як наслідок, Володимир Бернадський зустрівся із о. Олександром щодо погодження цього питання, а згодом відбув до Києва, де, за домовленістю матушки Олександри та її сина архієпископа Олександра Решетняка, був змінений статут, і з 3 жовтня 2003 р. Покровська парафія у Кам'янці офіційно долучилась до лав УПЦ КП [3]. Згодом, впродовж першої декади 2000-х рр., до КП долучились спершу Лузанівська і Вербівська (перейшли з лав РПЦ), а пізніше – Тимошівська парафії. Відповідно, о. Олександр (Нідзельський) був призначений главою Кам'янського благочиння [5].

Невдовзі після переходу до УПЦ КП, за період священництва о. Володимира, сталася ще одна визначна подія новітньої історії Кам'янської Покровської парафії – було офіційно визначено місце під будівництво нового храму. Потреба у зведенні церкви, при її відсутності, природно виникає у кожного очільника християнської парафії. Не винятком у цьому контексті був і Володимир Бернадський. Разом зі своєю дружиною Галиною він звернувся за порадою до матушки Олександри. Та, звісно, цю справу схвалила і залучила до процесу свого сина. Владика Олександр (Решетняк) зустрівся з представниками Кам'янської місцевої влади, які погодили ідею щодо будівництва храму й визначили для цього кілька окремих місць (на вибір). Зокрема, йшлося про земельну ділянку біля згаданого вже дитячого садка “Жовтень”, майданчик в дальній частині мікрорайону “Покрова” та ще кілька місць. Проте вибір було зроблено на користь іншої території [3].

Матінці Олександрі передали слова колишньої прихожанки її рідної Святомиколаївської парафії, Анни, яка завжди заступалася за жінку від різних нападів та наклепів з боку представників РПЦ і котра говорила, що “...матушці досить вдома сидіти, бо її

*Іл. 3. Закладання дерев'яного хреста на місці зведення храму Покрови Пресвятої Богородиці 14.10.2003 р.
Фото О. Нестерчука*

як згадує О. Решетняк, через провидіння Господнє, вона побачила та визначила місце для зведення нового храму. Пізніше, на День Покрови Пресвятої Богородиці 14 жовтня 2003 р., за участю місцевих активістів національно-патріотичного руху, членів ГО “Українське козацтво”, представників міської влади та громадськості, священників УПЦ КП Кам'янського благочиння та єпископа Черкаського і Чигиринського УПЦ КП Іоанна відбулося урочисте встановлення дерев'яного хреста, придбаного за кошти онука матінки – о. Олексія, на місце будівництва нового храму (іл. 3). Проте зведення церкви відбувалось уже за нового настоятеля Покровської парафії. У січні 2004 р. замість Володимира Бернадського прибув новий настоятель – о. Петро (Скіцка) [6].

Петро Іванович Скіцка (іл. 4), 1979 р. н., родом із с. Семенів, Тербовлянського району, Тернопільської області. Його родині, односельцям, як і більшості мешканцям Західної України, властива велика набожність. Вже змалечку Петро був привчений до відвідин місцевої церкви та дотримання православно-релігійних обрядів. З чотирнадцяти років він співав у хорі рідної сільської парафії, ступивши істинним та вірним прихожанином. Незважаючи на такий хист та тягу до віри, після школи Петро Скіцка спочатку здобув середню технічну освіту. Але трохи згодом, все ж зрозумівши своє покликання, він вступив до Тернопільської православної духовної семінарії, де навчався впродовж 1998–2001 рр. Згодом він також заочно навчався у Тернопільській духовній академії (закінчив у 2003 р.). Паралельно із здобуттям освіти П. Скіцка набуває досвіду священницької професії, служачи спочатку дияконом у Тернопільському соборі Різдва Христового, а згодом (з 6 січня 1999 р.) протодияконом у Київському кафедральному соборі при митрополиті Київському і всієї України Мефодію (Кудрякову), предстоятелю УАПЦ. Зазначимо, що конфесійна приналежність згаданих храмів та очільників – УАПЦ – була рідною змалечку для Петра Івановича. Згодом, після церковного собору УАПЦ у 2003 р., він змінив свою конфесійну приналежність, долучившись до УПЦ КП.

Після закінчення духовної семінарії та рукоположення на священницький сан о. Петра направляють очолити православну парафію у с. Цвіліхівку, Теплицького району,

Олександра Давидова кличе церкву нову будувати”. Ці слова вразили серце й душу О. Решетняк, вона покликала церковного старосту парафії М. Шульського, щоб той показав, де похована О. Давидова і, відповідно, місце, де знаходилася Кам'янська Покровська церква (до пожежі 1922 р.). В результаті вони разом поїхали до території міської ЗОШ № 2 (тут раніше знаходилася церква), де неподалік, на просторій галявині,

Вінницької області. У цьому селищі стояв занедбаний храм, який в період радянської окупації використовувався як склад мінеральних добрив. Зрозуміло, що через запах тут неможливо було проводити богослужіння, тим паче, що будівля знаходилася в аварійному стані: протікав дах, а від стін колись міцної дерев'яної церкви залишився тільки каркас. Однак всього лише через два роки після прибуття о. Петра до селища, завдяки небайдужій громаді, щедрим меценатам (зокрема, фермеру В. Анченку) та духовній благодаті, господній храм Іоанна Богослова вдалося відбудувати. На початку 2003 р. церква була освячена патріархом Київським і всієї Русі-України Філаретом. Після цього о. Петро почав здійснювати богослужіння у відновленому храмі. Але довго керувати церквою у с. Цвіліхівка УПЦ КП йому не судилося.

*Іл. 4. Отець Петро (Скіцка) під час проведення богослужіння у Кам'янці, 04.07.2008 р.
Фото Л.Скіцки*

Наприкінці 2003 р. о. Петро на запрошення священика із с. Водяники Черкаської області поїхав туди на Храмове Свято. Тут він познайомився з єпископом Черкаським і Чигиринським УПЦ КП Іоанном (пізніше – митрополит і очільник Черкаської єпархії). Після короткої зустрічі та обміну думками єпископ запропонував священнику очолити Кам'янську Покровську парафію, в якій не було настоятеля. Отець Петро взяв час на роздуми, і після розмови з родиною, свого внутрішнього усвідомлення потреби розбудови української церковної організації, дав згоду. Як наслідок, на початку 2004 р. о. Петро переїжджає до Кам'янки [4].

Перші півтора роки церковну службу о. Петро проводив у згаданій вище кімнатці колишнього дитячого садка “Жовтень”. Тут була маса незручностей, наклепи і гоніння з боку РПЦ, але, зціпивши зуби, настоятель продовжив торувати обраний ним шлях [1]. Дуже багато в цей стартовий відтинок часу о. Петрові допомагав благочинний УПЦ КП Кам'янського благочиння, очільник Михайлівської парафії о. Олександр (Нідзелський). Своєму молодому колезі благочинний давав і предмети церковної утварі, книги та й морально підтримував. Своє перше Великодне богослужіння о. Петро провів на подвір'ї біля свого тимчасового прихистку навесні 2004 р. [5].

Звісно, ситуація із місцем розташування молитовної кімнати Покровської парафії не влаштувала його очільника, і він почав шукати інші варіанти щодо зміни дислокації. Зазначимо, що вже після недовгого перебування на священицькій парафії у Кам'янці почали поширюватись дуже позитивні відгуки про о. Петра. Люди відзначали його чудовий голос, щирість, обізнаність у церковній справі, натхнення і порядність. Відповідно, населення поволі приходило до нового настоятеля, намагаючись допомогти у різних труднощах. Зокрема, ГО “Українське козацтво” дуже сприяла о. Петру і порадила йому (попередньо розвідавши ситуацію) змінити місце для богослужіння на будівлю

санепідемстанції, яка вже тоді не діяла. Зокрема, про це клопотав представник козацтва В. Пугачов, котрий вивів священика на головного лікаря санстанції А. Колоскова. Той сповідував православ'я і тому, маючи аналогічну пропозицію від протестантських течій, погодився надати приміщення саме Покровській парафії [4]. Також в цей процес активно включилась і міська влада, за сприяння якої приміщення санстанції передали з державної у міську комунальну власність, а звідти – в оренду Покровській парафії. Відповідно, на початку 2005 р., облаштувавшись та переобладнавши інтер'єр будівлі, православну службу почали проводити на новому місці [1].

Своє друге богослужіння о. Петро провів в описаному вище оновленому пристанці (іл. 5). Ця подія весни 2005 р. була також дуже важливою в історії парафії. На прохання батюшки очільник місцевого Будинку культури М. Борис встановив звукові динаміки на виході з будівлі. Відповідно, святкову службу змогли почути не лише люди всередині приміщення (де їх вміщувалось лише кілька десятків), а й численні охочі ззовні. Внаслідок цього і прихожани Покровської парафії, і прості перехожі наживо пересвідчилились у достойному проведенні святкового Пасхального Богослужіння о. Петром. Більше того, як згадують сучасники, деякі люди, які йшли на Пасхальне свято до сусіднього с. Юрчихи, почувши спів і церковну службу, залишились тут до кінця. Така ситуація примножила чисельність прихожан парафії, що у поєднанні із щирістю та гуманністю її настоятеля, прагненням до взаємопідтримки та взаємодопомоги сприяло загальному поступу та розбудові української православної громади у Кам'янці [7].

Освоївшись на новому місці Петро Іванович почав інтенсивно клопотати щодо зведення нової церкви. Звісно, що будівля санстанції була просторіша та територіально зручніша, ніж попередня, однак, природно, що основою парафії є її храм. Проте, незважаючи на те, що місце для споруди вже відвели і навіть освятили, документально оформити цю земельну ділянку виявилось непросто. Дуже посприяло цьому процесу обрання о. Петра депутатом Кам'янської міської ради у 2006 р. Використовуючи свою представницьку функцію, о. Петро впродовж кількох років поступово, не зважаючи на бюрократичні перепони, незрозумілі затягування процесу, конфлікти та тиск з боку представників РПЦ таки домогся у 2009 р. законодавчого закріплення земельної площі для відведення під будівництво храму Покрови Пресвятої Богородиці на постійне користування. Пройшовши таку складну спіраль випробувань, залишилось виконати останнє найвище завдання – побудувати храм.

Іл. 5. Приміщення Кам'янської державної санепідемстанції, де впродовж 2005–2017 рр. проводилось богослужіння для прихожан Покровської парафії

Для реалізації задуманого представники парафії почали активно проводити

серед кам'ячан збір пожертвувань. Прихожани заходили до кожного двору/квартири, пояснюючи людям важливість появи у місті українського храму та просячи фінансово внести у цей процес свою часточку. Зазначимо, що всіма кошторисними витратами опікувався церковний скарбник Покровської парафії. Отець Петро особисто наполіг на своєму відстороненні від кредитно-грошових розрахунків, займаючись безпосередньо координаційною роботою та власне будівельно-організаційним процесом. Більше того, надалі, коли до зведення церкви долучалися окремі приватні підприємці та юридичні особи, умовою їхньої участі в процесі були виключно безготівкові платежі. Прізвища ж осіб, які індивідуально пожертвували на зведення церкви, як і суму їхнього внеску та ціль тих чи інших витрат щонеділі зачитувалися під час богослужіння старостою церкви Роздобудьком Олександром Васильовичем. Така відкритість та прозорість була зумовлена недопущенням будь-яких спекуляцій щодо ймовірних чуток, що зазвичай трапляються у схожих обставинах, про розтрату коштів [4].

На перші зібрані громадою гроші були вириті траншеї під фундамент, потім встановлені опалубки по периметру, а згодом, власне, залито бетонне підніжжя. Старт було зроблено, і поволі, думалось, поставлена ціль стане реальністю. Однак початковий запал вірян поступово почав згасати, а капітальне будівництво, як відомо, вимагає значних матеріальних, моральних та фізичних затрат. На щастя, благій меті завжди так чи інакше сприяє боже провидіння.

На початку 2010-х рр. до Кам'янки у гості до о. Петра завітав його рідний брат Іван Скічка з товаришем Станіславом Петровим. Вони мешкали у м. Нефтеюганськ (Російська Федерація) – одному з центрів багатих нафто-газових родовищ. Почувши від о. Петра, що той займається будівництвом храму та наживо побачивши, на якій стадії перебуває робота, його брат вирішив допомогти. У Нефтеюганську та й взагалі у Ханті-Мансійському окрузі, куди входить місто, діяло окремо українське братство. Воно складалось із вихідців з України. Це товариство періодично проводило різні національні заходи та навіть видавало свою газету – “Дніпро”. Так от, представники цієї організації зустрілись у м. Нефтеюганську з о. Петром (на запрошення брата та його друга В. Літвінчука), після чого погодились проводити фінансування початкових робіт. Вже згодом ці люди – директор одного з підприємств м. Нефтеюганськ В. Літвінчук, губернатор Ханті-Мансійського округу В. Пілецький, С. Петров та інші – проплатили виготовлення 7 церковних дзвонів (відлиті в Броварському районі, Київщина). За їхні кошти була збудована і дзвіниця храму, а також (разом із громадськими пожертвами) почали монтувати каркас стін [4].

Очевидно, що ці закордонні благодійники і надалі фінансували б зведення церкви та її внутрішнє оздоблення, але масштабні геополітичні процеси докорінно змінили ситуацію. На початку 2014 р. Росія окупувала Кримський півострів, а згодом її загартбницькі загони вторглися на Донбас, неофіційно розпочавши російсько-українську війну. Після агресії московитів зв'язки із щедрими меценатами різко обірвалися і більше не відновлювалися. Як наслідок, будівництво храму тимчасово законсервували.

Такі реалії дуже сповільнили процес побудови, порушивши складені плани. Але, звісно, коли на кону доля держави, за яку вмирають її найкращі сини, шкодувати за втратою благодійників із країни-агресора не було морального права.

Однак, не зважаючи на несприятливі обставини, треба було шукати нові шляхи та можливості для втілення раніше окресленої цілі. Парафії необхідний храм – цей факт незаперечний. Тим паче, коли більше, ніж півшляху уже було пройдено. І, як часто трапляється в подібних ситуаціях, знайшлися небайдужі люди, котрі посприяли такій необхідній справі.

Віряни почали активніше збирати пожертви, допомагали окремі підприємці та меценати, але цілковито скоординував процес, пришвидшив та практично втілював проект у життя народний депутат України С. Рудик. Він обраний у Верховну Раду України по 198-му мажоритарному округу (Кам'янський, Смілянський та Черкаські райони Черкаської області) наприкінці 2014 р. С. Рудик, будучи особисто знайомим з о. Петром з 2012 р., зустрівся з ним невдовзі після свого обрання й, оцінивши складність ситуації, активно включився в процес. Саме завдяки його сприянню, фінансовій та матеріальній допомозі місцевих підприємців особливо директора ТОВ “Олімп” Ю. Москалика, жертвам та невтомній праці простих прихожан під загальним головуванням о. Петра, колишня мрія стала реальністю. В цьому контексті слід згадати наступних кам'янських благодійників: С. Воронець (виготовлення унікального іконостасу храму), О. Остапчук (придбання будматеріалів, фінансові пожертви), В. Герасименко (освітлення, люстри), О. Губенко (будівничий, плитка, штукатур), Р. Марієнко (фінанси) та інші (багато жертводавців побажали бути не згаданими).

18 листопада 2017 р. Патріарх Київський і всієї Руси-України УПЦ КП Філарет освятив новозбудований храм Покрови Пресвятої Богородиці у Кам'янці, фактично офіційно відкривши першу в місті українську православну парафію. Це стало великою подією в новітній добі історії Кам'янського краю ХХІ ст.

На тлі такої масштабної, тривалої та надважливої події, як будівництво храму, інші побіжні проблеми Покровської парафії здавалися дріб'язковими. Зокрема, це стосується і формування хору. Для повноцінного проведення богослужінь та численних церковних обрядів хор необхідний, адже він є невід'ємною частиною процесу. Проте, після прибуття до Кам'янки о. Петро мав у розпорядженні парафії лише кілька літніх жінок без відповідної музичної освіти. Звісно, що ці люди дуже старалися, читали молитви, але все ж більш професійного виконання таки бракувало [4].

З 2008 р. до хору долучилась Таміла Петрівна Чупак (нині – заступник директора Кам'янського заповідника з наукової роботи). Вона має вищу музичну освіту, тому, звісно, значно посприяла поліпшенню виконання церковних пісень. Деякий час вона співала разом із вже згаданими жінками Покровської парафії, але згодом ситуація змінилась. Т. Чупак попросила долучитись до церковного хору двох жінок із іншого камерного хору – “Кам'янка”, який діяв при міській музичній школі ім. П. І. Чайковського. Після недовгих роздумів вони погодились. Троє вказаних осіб, кожна з яких має середню чи вищу музичну освіту, виокремилися в межах хору в окрему групу. Після численних репетицій, в яких особисто брав участь і о. Петро, вони утворили триголосо. Відповідно, саме ці три жінки почали співати під час урочистих молебнів по неділях та на великі церковні свята – Різдво, Великдень, Трійцю, Покрову. На початку 2010-х рр. до цієї трійки долучилось ще дві жінки, а в 2018–2019 рр. – одна жінка та один чоловік. Всі вони, які і попередники, мають як мінімум, середню му-

зичну освіту. Тобто нині церковний хор Покровської парафії нараховує 7 осіб. Він співає на великі релігійні свята. Під час проведення повсякденних церковних обрядів – поминальних ритуалів, хрестин, вінчань, вечірньої служби тощо – і навіть на заміну (за відсутності) основного хору, співають досвідчені літні жінки [8].

Молодечого хисту та сил о. Петра вистачило для того, щоб заснувати та очолити у Кам'янці, паралельно із рідною Покровською, ще одну українську церковну парафію.

Звістка про молодого, енергійного та завзятого священника поширилася Кам'янкою та районом. Отця Петра почали запрошувати повсюдно на поминальні, урочисті та святкові заходи. Не винятком було і населення мікрорайону “Чмижина”. В другій половині 2000-х рр. Петра Івановича запросили на освячення місцевого водогону. Вже тоді з вуст людей вперше пролунали думки, що церква потрібна і в цій окрузі. Ще більш актуальною ця ідея стала тоді, коли на запрошення громади о. Петро відправляв Великодню службу. Через відсутність приміщення священнику довелося робити це у дворішці міської школи № 3.

У результаті таких подій, через щире бажання віруючих задовольнити свої релігійні потреби, виникла думка про зведення невеличкої каплички. Однак згодом цю ідею відкинули, оскільки місцеві жителі надали дозвіл у вигідному місці на їхній просторій земельній ділянці збудувати храм. На цій території стояла комірчина, але така незначна проблема на стала на заваді великій справі. Згодом земельну площу документально переоформили, й люди лише за одну ніч повністю розібрали цю будівлю. Пізніше на звільненій ділянці силами громади й окремих небайдужих залили фундамент [4].

22 серпня 2009 р. за участю населення мікрорайону “Чмижина”, місцевої влади, священників УПЦ КП з Кам'янщини під керівництвом архієпископа Черкаського і Чигиринського Іоанна відбулось урочисте освячення фундаменту та закладання капсули під будівництво майбутнього храму Святих Первоверховних апостолів Петра і Павла. Після цього о. Петро та люди стали ще інтенсивніше збирати пожертви, просили різних благодійників і меценатів, щоб придбати будівельні матеріали та устаткування. Відповідно, завдяки старанню небайдужої громади впродовж 2010–2011 рр. в будівлі були вже зведені стіни під фронтон.

Однак, зазначимо, що весь цей тривалий час о. Петро обслуговував два мікрорайони (“Покрова” і “Чмижина”). Більше того, в обох місцях він займався будівництвом храмів. І, природно, що надовго його натхнення та ентузіазму не вистачило. Розриваючись на дві громади, Петро Іванович захворів, після чого довгий час лікувався. Таке становище вимагало прийняття важливих рішень. Розуміючи, що надалі не слід так нехтувати своїм здоров'ям, Петро Іванович звернувся до Черкаської єпархії УПЦ КП, щоб на Петропавлівську парафію прислали нового священника. І вже невдовзі, у 2013 р., сюди був призначений на службу о. Давид (Чікаїдзе). Власне, за його каденції і були завершені роботи зі зведення храму Святих Первоверховних апостолів Петра і Павла, офіційне освячення якого планується вже невдовзі (в 2020 р.) [9].

Ситуація із остаточним утвердженням та устаткуванням української православної громади на мікрорайоні “Чмижина” не зупинила настоятеля Покровської парафії. Зараз він веде богослужіння ще й на мікрорайоні “Вокзал”, де вже офіційно зареєстрована парафія Миколи Чудотворця (нині – ПЦУ) та оформлена проектно-

кошторисна документація під будівництво каплички. Сподіваємось, що ця ідея вже незабаром реальністю буде реалізованою, і в місті з'явиться ще одна сакральна будівля. Крім цього, за сприяння ТОВ "Олімп" у с. Ревівці в 2018 р. була збудована нова церква – Різдва Пресвятої Богородиці, де саме о. Петро зараз є настоятелем. Тут він проводить, паралельно із рідною Покровською парафією та парафією Миколи Чудотворця, релігійні обряди.

Одним із аспектів діяльності парафії, який не можна залишити поза увагою, є стосунки із місцевими осередками структурної частини РПЦ – Української православної церкви Московського патріархату (УПЦ МП). У перший рік своєї діяльності о. Петра та його роботу представники УПЦ МП майже не помічали, навіть поводитися зверхньо не вважаючи його за ідеологічного "конкурента". Коли ж настоятель провів першу Великодню службу і виявив відверту спрямованість на розбудову внутрішнього церковного життя, його конфесійні опоненти вже трішки насторожились. Оцінюючи можливі міжцерковні протистояння, у 2004 році, під час поминальних днів, для забезпечення порядку місцева влада відправила на кам'янські цвинтарі правоохоронців. Однак за складом характеру о. Петро більш толерантний, і своїх парафіян навчав бути такими ж, наголошуючи, що слід дотримуватися християнських чеснот і не реагувати на провокації. Тому усі заявлені пропагандистські закиди, які лунали тоді (та й зараз) від представників РПЦ у бік делегації Покровської парафії, вони мужньо проігнорували. В результаті, правоохоронці не знадобилися, і в подальшому їх більше не викликали на подібні релігійні свята [4].

З часом такий активний розвиток парафії та наполеглива праця її настоятеля серйозно занепокоїли представників УПЦ МП. Навіть наприкінці 2000-х рр. вони таємно зустрілися із о. Петром, запропонували йому нову парафію із функціонуючим храмом, звісно, за умови його переходу до іншої конфесії та фінансового стимулювання. Петро Іванович відмовився, наголосивши, що "Ні Бога, ні совість, ні душу, не можна ані купити, ані продати". Надалі чітко, свідомо, без агресії й примусу, дотримуючись християнських цінностей і приписів, істинно поширюючи православне церковне вірування, настоятель Покровської парафії зумів прихилити до себе 3 мікрорайони у місті ("Покрова", "Чмижина", "Вокзал") та громаду сусіднього с. Ревівки. Це є яскравим прикладом широї та чесної діяльності.

Кам'янська Покровська парафія, як і інші церковні центри УПЦ КП, завжди була і є осередком національного руху. Зокрема, у важкі часи протистояння Революції Гідності 2013/2014 рр. з вуст о. Петра можна було постійно чути слова підтримки народу, недопущення кровопролиття, побажання розуму для правителів та ін. А після вбивств людей 18–20 лютого 2014 р., коли загинув мешканець с. Грушківки Кам'янського району Максим Горошишин, саме о. Петро, після категоричної відмови священника Кам'янської Святомиколаївської парафії РПЦ (УПЦ МП) о. Сергія, відспівував та проводив панахиду за загиблим Героєм Небесної Сотні.

З початком російсько-української війни у 2014 р. парафії УПЦ КП стали одними із національних, інформаційних, благодійних та, звісно, духовних центрів. Настоятель Покровської парафії відспівував загиблих на Донбасі воїнів із Кам'янського району, благословляв мобілізованих солдатів, говорив напутні слова, проводив поминальні

богослужіння тощо. У період гібридної пропагандистської війни з боку Росії та підконтрольних тут в Україні їхніх сексотів, о. Петро завжди каже правду, чого часто не почувеш з вуст бюрократів. Так, у лютому 2017 р. на відзначенні роковин подвигу Небесної Сотні у приміщенні Кам'янської музичної школи о. Петро у своєму виступі перед представниками міської і районної влади сказав усе, про що тихенько шепотілися, але не говорили офіційні чиновники. Зокрема, він згадав про керівника РПЦ, колишнього працівника ФСБ К. Гундяєва (патріарх Кіріл), якого так піднесено згадують у молитвах в церквах РПЦ, у тому числі, на Кам'янщині. Також Петро Іванович говорив і про “шефа” Кіріла – президента РФ В. Путіна, котрий у великому “почьоті” в українських конфесіях РПЦ. Згадав о. Петро і очільника “українського відділу” РПЦ Онуфрія, який разом зі своєю “свитою” не встав у Верховній Раді при вшануванні загиблих українських солдатів та ін. Ця “гола правда” трішки шокувала присутніх, але, в той же час, “витверезила” їхню свідомість, показавши, що є люди, духовні наставники, які ніколи не закриють очі на несправедливу реальність [4].

З утворенням наприкінці 2018 р. автокефальної Православної церкви України, Кам'янська Покровська парафія УПЦ КП, як і інші національні церковні громади, долучились до лав нової церковної організації (іл. 6). Покровська парафія, як альма-матер православно-церковного руху у м. Кам'янці та фундатор кількох громад, на своєму місці у представленому регіоні провела масштабну діяльність для розгалуження мережі парафій, зробивши вагомий внесок у загальний процес національно-церковної розбудови. Тому можна сміливо стверджувати, що Кам'янська Покровська парафія своєю активною працею наблизила створення єдиної Української церкви. Сподіваємось, що офіційне утвердження ПЦУ стане чудовим імпульсом для об'єднання розрізнених православних громад у країні, в тому числі і на теренах Кам'янського краю,

Іл. 6. Храм Покрови Пресвятої Богородиці ПЦУ, 2018 р. Фото О. Куценка

в межах самостійної й незалежної Православної церкви України. В своїй державі має бути своя церква – ця аксіома буде актуальною впродовж тисячоліть.

В цілому, підсумовуючи вищесказане, можна стверджувати, що Кам'янська Покровська парафія ПЦУ пройшла складний шлях свого становлення та розвитку. Її відродження наприкінці ХХ ст. обумовлене зміною суспільно-політичної ситуації в Україні в зв'язку з послабленням антирелігійної кампанії та подальшим крахом СРСР. В подальшому, завдяки ініціативі небайдужого населення міста стало можливим заснування української національної православної громади. На початковому етапі свого існування парафія зіштовхнулася з багатьма організаційними та практичними проблемами, але спільними зусиллями вони були вирішені та подолані. Особливо велику роль в розвитку Кам'янської Покровської парафії ПЦУ зробив її нинішній очільник о. Петро (Скіцка). Саме його цілеспрямована організаторська та практична діяльність призвели до кількісного зростання прихожан парафії, примноження числа віруючих взагалі й загальної зміни світоглядної парадигми населення. Також завдяки його керівничій ланці та зусиллям інших небайдужих стало можливим і зведення Храму Покрови Пресвятої Богородиці. Все це призвело до гармонійного і масштабного функціонування українського національного православного релігійного центру на Черкащині, який постійно розширює свій вплив на інші навколишні населені пункти.

1. Ветров О. В. Храм Покрови Пресвятої Богородиці: як все починалось // Трудова Слава. № 46 (10808). С. 3.

2. Державний архів Черкаської області. Ф. Р-442: Шевченківська (Черкаська) окружна церковна рада УАПЦ. Спр. 48. Оп. 1. Арк. 6–11.

3. Спогади Решетняк Олександри Григорівни, 1936 р. н., мешканки м. Кам'янка, Кам'янський р-н, Черкаська обл. // Матеріали польових досліджень автора (далі – МПДА).

4. Спогади Скіцки Петра Івановича, 1979 р. н., мешканця м. Кам'янка, Кам'янський р-н, Черкаська обл. // МПДА.

5. Спогади Нідзельського Олександра Андрійовича, 1967 р. н., мешканця с. Михайлівка, Кам'янський р-н, Черкаська обл. // МПДА.

6. Спогади Шульського Миколи Олексійовича, 1948 р. н., мешканця м. Кам'янка, Кам'янський р-н, Черкаська обл. // МПДА.

7. Спогади Сірченко Ольги Іванівни, 1951 р. н., мешканки м. Кам'янка, Кам'янський р-н, Черкаська обл. // МПДА.

8. Спогади Чупак Таміли Петрівни, 1968 р. н., мешканки м. Кам'янка, Кам'янський р-н, Черкаська обл. // МПДА.

9. Спогади Чікаїдзе Давида, 1984 р. н., мешканця м. Кам'янка, Кам'янський р-н, Черкаська обл. // МПДА.

10. Історія Української православної церкви Київського патріархату. URL: https://risu.org.ua/ua/index/reference/major_religions/45457/.

11. Репресована УАПЦ. Політичні репресії проти священників Української автокефальної православної церкви (1919 – 1938). За документами Галузевого державного архіву Служби безпеки України / упор.: І. Бухарева, С. Кокін, І. Преловська, Г. Смирнов // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. 2005. № 1/2 (24/25). Ч. 1. 344 с. URL <http://www.reabit.org.ua/files/store/66.pdf>.